

Мирослав Максимович

Національний університет «Львівська політехніка»,
вул. С. Бандери, 12, Львів
myroslav.r.maksymovych@lpnu.ua
ORCID: 0000-0001-9870-4513

ПРОФЕСІЙНА СКЛАДОВА ВІЙСЬКОВОЇ ФОТОГРАФІЇ: ЗАКОНОДАВЧІ ВИМОГИ, ЗАУВАЖЕННЯ ТА ПЕРЕСТОРОГИ

© Максимович М., 2024

У публікації наведено спробу визначення терміна «військова фотографія» як жанру фотожурналістики. Розглянуто роль і значення військової фотографії в сучасному інформаційному просторі в умовах повномасштабної російсько-української війни як елемента візуального оформлення текстів та одного з важливих документів фіксації військових злочинів.

Здійснено короткий огляд джерельної бази з проблематики дослідження. Проаналізовано погляди на військову фотографію як теоретиків журналістики, так і фотокореспондентів-практиків. Окреслено найважливіші аспекти професійної діяльності фотожурналіста, порушення етичних норм, проблеми та виклики, з якими стикаються фотожурналісти та фотокореспонденти сучасних засобів масової інформації під час створення та оприлюднення візуального контенту на військову тематику.

Наголошено на законодавчих вимогах та певних заборонах щодо створення фотоілюстрацій на військову тематику та формах покарання порушників таких нормативних актів. На основі правово-нормативних документів, теоретичних узагальнень та професійних вимог наведено поради та рекомендації журналістам-практикам, які працюватимуть над створенням візуального контенту на військову тематику для сучасних засобів масової інформації. Акцентовано на важливості професійної підготовки фотокореспондентів, які працюють в зоні бойових дій.

Ключові слова: фотожурналістика, військова фотографія, війна, об'єктивність, документальність, законодавча база, етичні норми.

Постановка проблеми. Актуальність публікації полягає в тому, що збройні конфлікти, локальні військові заворушення чи повномасштабні війни віддавна викликають зацікавлення в аудиторії з точки зору візуалізації свого перебігу. Окрім інформативності та наочності, яких так прагне суспільство, світлина, зроблені на лінії зіткнення противників, стають ще й документальними свідченнями, які неможливо заперечити чи спростувати. Виокремилась навіть окрема галузь в фотожурналістиці, яка отримала назву військової фотографії – жанру, який перетинається з документальною фотозйомкою й стосується фіксації збройних конфліктів та їхніх наслідків. І хоча станом на сьогодні в науковий обіг не введено чіткої дефініції терміна «військова фотографія», прийнято вважати, що це насамперед світлина, зроблені на війні. Однак доволі часто до цього жанру відносять фотографії, пов'язані з військовою тематикою.

Попри таку розбіжність у класифікації, варто наголосити, що найхарактернішими ознаками військової фотографії є її документальність та реалістичність. «Фотографу цікавить усе: портрети військових, громадян, військова техніка, військовий акт, руйнування. Усе те, що сьогодні можна назвати свідченням війни... Кожна військова фотографія несе за собою сильну емоцію, часто негативну, але таку ж потужну, як і вибухи під час війни» [11, с. 126].

Сильні, проникливі, емоційно насичені світлина українських фотожурналістів Івана Богдана, Анастасії Власової, Гліба Гараніча, Яна Доброносова, Максима Дондюка, Андрія Дубчака, Макса Левіна, Стаса Козлюка, Максима Козменка, Юлії Кочетової, Олександра Ляпіна, Євгена Малолетки, Сергія Нужненка, Михайла Полінчака, Катерини Радченко, Мстислава Чернова та багатьох інших, які фіксували війну у всіх її проявах, публікувалися й публікуються на перших шпальтах найвідоміших медіа світу й отримують престижні нагороди на різних міжнародних конкурсах. І цим доводять світовій спільноті, що фотокамера в умілих руках – це також зброя, яка, щоправда, не породжує нових жертв, а служить засобом для наближення миру та зняття для майбутнього правосуддя над агресором.

Але є у військової фотографії й інша сторона, про яку часто замовчують або яку обговорюють лише в кулуарах професійних майстрів фотосправи, – це проблема профільної освіти навіть серед тих фотографів, які, ризикуючи власним здоров'ям і навіть життям, вирушають в ті місця, де відбуваються бойові дії, а також незнання ними законодавчих вимог щодо створення візуального контенту на військову тематику. На цих моментах варто зосередитися детальніше.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Правово-нормативні акти візуальної фіксації воєнних подій та етичні кодекси фотожурналіста під час роботи в зоні бойових дій аналізували Д. Данилюк [4], О. Карпенко [6], М. Максимович [7], Я. Табінський [8], К. Яковленко [11], А. Яцишен [12]. На практичних моментах роботи фотожурналістів при створенні військових фотографій акцентували увагу Я. Доброносів [1], М. Козменко [2], О. Ляпін [3], О. Чарей, Д. Андрунік, І. Літенко [4].

Мета публікації полягає в тому, щоб:

- визначити специфіку та основні характеристики військової фотографії як жанру фотожурналістики;
- зацентувати увагу на дотриманні певних законодавчих, професійних та морально-етичних вимог при створенні військової фотографії;
- на основі правово-нормативних документів, теоретичних узагальнень та професійних вимог дати поради та рекомендації журналістам-практикам, які працюватимуть над створенням візуального контенту на військову тематику для сучасних засобів масової інформації.

Основна частина. У наш час зображувальне відтворення події, явища чи факту стало одним із ключових елементів масової комунікації, оскільки психологія аудиторії полягає в тому, що вона на власні очі хоче побачити те, про що їй розповідають у текстовому повідомленні чи в статті. Отже, візуальна інформація займає рівноцінне місце поряд із вербальною. «Фотографія, завдяки своїй наочності, однаково зрозуміла всім, як і сама дійсність. Слово вимагає дешифровки, і лише тоді сприймається чуттєво. Зображення сприймається відразу, впливаючи на відчуття так, як впливають подразники зовнішнього світу» [8, с. 236].

Світлина надають неспростовуваний доказ того, що зафіксовані технічними пристроями люди чи події жили, відбувалися, живуть і відбуваються чи будуть жити й відбуватися й надалі. Саме тому будь-яка фотографія сприймається як найбільш детальне зображення фактів видимої дійсності в порівнянні з будь-яким іншим зображенням (живописом, скульптурою).

З початку повномасштабного військового вторгнення російських військ на українські землі чимало аспектів війни ми можемо бачити саме крізь призму фотожурналістики. Воєнні злочини, які на окупованих українських територіях скоїли російські військові, іноді просто неможливо описати

вербально. І тільки світлини – візуальні підтвердження цих жахів – можуть передати суть тих чи інших трагедій. Розбомблений будинок Драматичного театру в Маріуполі, в якому від обстрілів ховалися сотні цивільних мешканців; жахливе відлуння подій у Бучі, в Ірпені, в Бородянці, в околицях Ізюма чи Херсона після звільнення цих територій від окупантів вразили українське суспільство тисячами професійних та аматорських світлин. У нелегкі часи війни, яка де-юре увірвалася в наші домівки 24 лютого 2022 року, а фактично – триває з 2014 року, фотожурналісти фіксують усе, що містить в собі історичний момент і є свідченням злочинів окупантів чи героїзмом українських військових та цивільного населення.

За словами українського фотографа Яна Доброносова, «ми [фотожурналісти. – Авт.] показуємо все, що відбувається. Вони [російські окупанти. – Авт.] вже цю війну програли, як би не обманювали далі. Світ уже не вірить їм завдяки саме нашій роботі, тому що саме ми передаємо інформацію в соціальні мережі, наші редакції і так далі, саме ми їздимо і все це показуємо. Я думаю, що це один із дуже важливих моментів перемоги. Я вважаю, що якщо б не було цієї всієї інформаційної частини, то не факт... можливо, їм би вдалося, тому що саме на інформаційних обманах у них будується вся стратегія війни» [1].

Можна лишень привітати той факт, що в умовах російської агресії проти України, яка ведеться з 2014 року, виросло нове покоління фотожурналістів, яке усвідомлює, що фотографія може бути не лише констатацією певної події, факту чи явища у виграшному для фотографа чи редакції світлі, але й історичним та документальним свідченням. На цьому акцентує увагу науковець Я. Табінський, наголошуючи: «Наукове осмислення змісту фотодокументалізму підтверджує, що документальна фотографія – це мистецтво факту, адже в ній присутня достовірність та художність, яка зазвичай передається в образах і асоціаціях, які творять у своїй уяві глядачі. Всі події та ситуації не можуть бути «награні» чи «аранжовані», тому що режисерів у документалістиці не існує. Реальність проходить через уяву автора і вже тоді він, використовуючи камеру, фіксує її в певному ракурсі» [9, с. 241].

На думку Данила Павлова [10], більше редактора видання «The Reporters», документальна фотографія є таким документом, який водночас є і інформаційним джерелом, і самостійним матеріалом, і історією, і свідченням для майбутніх судових справ. З такими міркуваннями погоджується і Михайло Полінчак, український фоторепортер, наголошуючи, що «репортажна фотографія – це документ. Спершу вона є новиною, потім документом певного періоду, потім вона перекочує в книги історії» [10].

Російську війну в Україні представники західних ЗМІ та дослідники медіа називають найбільш задокументованою з-поміж усіх воєн, які були в історії людства. І серед величезного контенту з місця подій далеко не останнє місце займають фотозображення – важливі документи, які фіксують факти, події, явища та історії спільнот і окремих людей, які стали героями, свідками чи жертвами військових дій.

І поки російська пропаганда намагається переконати своїх співгромадян та решту світу в тому, що ракетні, артилерійські та авіаудари їхня армія наносить тільки по військових базах та об'єктах інфраструктури України, роботи фотографів з місць влучань візуально демонструють зруйновані житлові квартали, школи та інші цивільні споруди. Світлини з місця подій стають промовистими свідками того, як за допомогою брехні агресор хоче здобути виправдання своїм злочинним діям, а правда виявляється сильнішою за сфабриковану псевдореальність. І в такому контексті далеко не голосливими стають зізнання фотографів у тому, для чого вони виконують небезпечну роботу, ризикуючи своїм життям. Наведемо для прикладу зізнання чернівецького фотожурналіста Максима Козменка: «Своїми знітками я прагну показати правду. Є люди, які не вірять телебаченню чи не мають часу читати всі новини. А от через світлини можна швидко і повною мірою переконатися у варварській позиції окупантів. Скрізь сліди від танків, броньовиків, обстріляні заводи, понижені житлові будинки, АЗС. Повна розруха перед очима» [2].

Проте, попри всю важливість візуалізації та документування воєнних подій та військових аспектів, далеко не всі фотожурналісти та редактори засобів масової інформації, котрі оприлюднюють такі світлини, усвідомлюють небезпеку та негативні моменти від своєї роботи. Слушно зауважує О. Карпенко: «Повномасштабна війна, напад росії на Україну може стати найбільш документованою військовою агресією за всю історію людства, завдяки тому, що майже в кожного під рукою телефон з Інтернетом. Але це несе і певні ризики: відео- та фотозйомка певних об'єктів може грати на руку ворогові» [6].

Часто такі ризики пов'язані безпосередньо з базовою підготовкою фотокореспондентів (точніше – її відсутністю). Попри важливість візуального оформлення інформаційного контенту, дедалі більше редакцій в Україні та в світі скорочують посади штатних фотокореспондентів та фотографів, покладаючись на стокові сервіси візуального контенту та усвідомлення того, що з допомогою сучасних технічних пристроїв необхідну світлину може зробити будь-який інший працівник редакції чи випадковий свідок з гаджетом під рукою. Такий підхід ставить під сумнів не лише якість фотографії, але й їхню об'єктивність та правдивість. За словами Олександра Ляпіна, редактора фотовідділу інформаційного агентства «Укрінформ», «багато фотографів не ставлять собі за ціль якимось розвиватися. Клацають, що їм кажуть... Якби вони могли десь повчитися рік-два, усе було б непогано» [3].

З іншого боку, чимало фотографів з профільною освітою, котрі потрапили під скорочення штатних посад у редакціях, змушені працювати фрілансерами, знімаючи та продаючи той контент, який найбільше цікавить потенційних покупців. І якщо для рекламної та пейзажної фотографії такий підхід не становить особливої загрози, то з військовою фотографією не все так просто. «Страх, горе, розпач, біль – усі ці сильні емоції найбільше домінують у військовій фотографії. Однак ці світлини можуть ілюструвати як доблесні перемоги воїнів та бути інструментом ідеологічної боротьби, так і, з іншого боку, свідчити про смерть і бути використаними іншими ідеологічними інтересами» [11, с. 126].

Уже згадуваний нами Олександр Ляпін констатує, що «кореспонденти їдуть на війну – і це для когось комерційна поїздка, небезпечна подорож за славою... Я стикався з ними в різних місцях. В основному це були люди, заточені під ціль лише продати знімки та стати зірками. Зняти більше крові, більше жаху. Я колись бачив, як горіли очі в одного фотографа, коли він знімав відірвані кінцівки. Він розумів, що щойно заробив кілька тисяч доларів, бо поруч нікого з колег не було» [3]. У той же час редактор фотовідділу «Укрінформу» стверджує, що серед фотографів, які знімають різні прояви війни, є люди дуже професійні, чесні, справжні, які думають, що фотографія може змінити світ на краще і намагаються робити такі фотографії. Але вони становлять меншість серед тих, хто береться за рутину війни.

Фоторепортер Михайло Полінчак [10], аналізуючи стан військової фотографії в Україні, акцентує увагу ще й на тому, що в російсько-українській війні відбувається дуже багато подій, які не були відзняті, але мали би бути зафіксованими. Такий недолік, на його думку, йде від того, що «побут фотографів дуже фрагментарний та зосереджений на якихось актуальних подіях. Мені здається, що треба виходити за рамки новини і більш широко дивитися на війну та її фіксування» [10].

Катерина Радченко, сучасна українська фотографка, наголошує, що «жоден автор не має створювати роботу і думати про аудиторію: як він досягне мети, а також про емоції цієї аудиторії. Якщо твір чи фотографія сильні, то емоції будуть досягнуті. Але ми маємо приклад того, що, коли фотографій з війни стає занадто багато, особливо коли це не відбувається в країні, де триває війна, люди це просто вже ігнорують. Вони не хочуть це бачити» [10].

Далеко не всі з «випадкових фотокореспондентів» ознайомлені з переліком тем, сюжетів та об'єктів, які заборонено фотографувати під час війни. На цьому акцентують увагу фотожурналісти Олексій Чарей, Діана Андруник та Ірина Літенко, поради яких журналістка Діана Данилюк збирала та згрупувала в публікації «Робота фотографа у воєнний час: поради від документалістів та комерційних фотографів» [4]. На окремих із них наголосимо й ми. Отже, перебуваючи в зоні бойових дій чи у будь-якому іншому куточку України під час воєнного стану, людині, яка тримає в руках пристрій з фотокамерою, необхідно знати, що:

Професійна складова військової фотографії: законодавчі вимоги, зауваження та перестороги

- не можна, щоб у кадр потрапляли стратегічні об'єкти – заводи, аеродроми, мости, військові частини, будівлі, де розміщені державні органи, блокпости;
- не можна без їхнього дозволу знімати військовослужбовців;
- у жодному випадку не варто знімати переміщення нашої військової техніки;
- заборонено фіксувати на камеру місця прильотів ворожих ракет та артилерійських снарядів. З одного боку, медіа дуже люблять таку тему, а з іншого, є причини вважати, що деталізовані й прив'язані до місцевості кадри дають змогу ворогу провести ідентифікацію влучань та корекцію майбутніх обстрілів.

Перелік заборон при створенні військових фотографій доповнюють і фотографи спільноти Molnar, які уклали спеціальний фотогайд-нагадування про те, що саме не можна знімати під час воєнного стану [6]:

- не можна знімати та публікувати номер військової частини та назву військового об'єкта, елементи геральдики, сині таблички. Адже за цими даними ворог може встановити координати цього об'єкта і потім атакувати його ракетами;
- не можна знімати номери та позначки на військовій техніці та цивільних машинах, що паркуються на території військового об'єкта. За цими позначками можна ідентифікувати, до якого підрозділу належить техніка;
- не можна знімати і постити вид із вікна військової будівлі або загалом робити знімки з об'єктами, за якими можна дізнатися локацію. Наприклад, на території військової частини стоїть церква, яку видно через паркан. Якщо ворог знайде координати цієї церкви, він визначить і локацію військової частини;
- якщо у відео людина називає чутливу інформацію (місце дислокації, кількість техніки, плани тощо), то, крім вирізання звуку, треба замальовати губи (чорним прямокутником), бо ці дані можна прочитати по губах;
- не можна знімати та публікувати загальні відеоплани, де можна підрахувати кількість техніки, боєприпасів, бо відповідно до цієї інформації ворог може коригувати свої плани наступу та розвідки;
- не можна знімати військові документи, плани та карти з планами.

Незнання такої інформації в деяких випадках може призвести до порушення законів і навіть до кримінальної відповідальності авторів світлин, які нехтують такими застереженнями. Слід зазначити, що в Україні на законодавчому рівні встановлено кримінальну відповідальність за фото- та відеозйомку військових об'єктів. Зокрема, Верховна Рада України в березні 2022 року ухвалила Закон «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України (щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану)».

Згадуваний закон доповнив Кримінальний кодекс України новою статтею 114-2 «Несанкціоноване розповсюдження інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану». Вона передбачає покарання для порушників (за винятком тих випадків, коли таку інформацію попередньо виклали у відкритий доступ Генеральний штаб ЗСУ, Міністерство оборони України чи інші офіційні джерела) у вигляді позбавлення волі на строк від 3 до 5 років за поширення інформації про направлення чи переміщення зброї, озброєння та боєприпасів територією України.

Позбавлення волі на строк від 5 до 8 років передбачене за поширення інформації про переміщення, рух або розташування ЗСУ чи військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генштабом ЗСУ, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Вищезазначені дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб або з метою надання такої інформації державі-агресору, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, каратимуться позбавленням волі на строк від 8 до 12 років.

Як стверджує журналіст А. Ящишен, «фактично чинне законодавство забороняє поширювати створену власноруч інформацію про розміщення та переміщення наших військових, їхньої техніки та боєприпасів. Йдеться як про фото та відео, так і про текстові повідомлення з адресами. Подібну інформацію можна використовувати лише, якщо її спершу опублікували Генштаб, Міноборони чи інші уповноважені органи державної влади або вони на це вам дали письмовий дозвіл» [12].

З того моменту, як ухвалені до законодавства зміни набули чинності, винесено понад сотню судових вироків, що свідчить як про незнання фігурантами судових справ чинного законодавства, так і про свідому співпрацю окремих осіб з ворожими спецслужбами.

Висновки. Повномасштабна війна в Україні триває уже другий рік. Професійні фотографи акцентують увагу на тому, що суспільство втомилосся від споглядання новинарних і репортажних фотографій воєнної рутини, коли зображення мертвих тіл, понівечених споруд та будинків, спаленої військової техніки уже не викликають тих емоцій, що були на початку. Люди намагаються абстрагуватися від такого контенту.

Відтак гостро постає проблема тематики історій окремих людей, життя яких тим чи іншим чином змінила війна. А щоб передати таку історію, замало механічно клацати технічними пристроями – треба знати бодай ази сценарного мистецтва. І цьому треба навчати у навчальних закладах тих студентів, які своє майбутнє хочуть пов'язати із фотосправою.

Окрім професійної підготовки фотокореспондентів, які спеціалізуються на фіксації воєнних подій, важливо звернути увагу на правово-нормативні документи, які регламентують роботу фотожурналіста в умовах війни. Знання такої законодавчої бази, морально-етичних кодексів та професійних порад від журналістів-практиків мають бути обов'язковою складовою навчальних програм з підготовки фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Босак С. Фотожурналіст Ян Доброносів: рашисти вже програли цю війну, як би не обманювали далі. Світ уже просто не вірить їм. URL: <https://ukranews.com/ua/interview/2913-fotozhurnalist-yan-dobronosov-rashysty-vzhe-prograly-tsyu-vijnu-yak-by-ne-obmanuyvaly-dali-svit>.
2. Важливо показати жахи війни та відновлене життя – чернівецький фотожурналіст Максим Козменко про поїздку на Харківщину. URL: <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/vazhливо-pokazati-zhahi-viyni-ta-vidnovlene-zhittya-cherniveckiy-fotozhurnalist-maksim-kozmenko-pro-poyizdku-na-harkivschinu-89365>.
3. Гордієнко Т. Військова фотографія стає способом зробити кар'єру і заробити грошей, – Олександр Ляпін, «Укрінформ». URL: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/18838/2017-05-01-viyskova-fotografiya-staie-sposobom-zrobyty-karieru-i-zarobyty-groshey-oleksandr-lyapin-ukrinform/>
4. Данилюк Д. Робота фотографа у воєнний час: поради від документалістів та комерційних фотографів. URL: <https://bazilik.media/robota-fotografa-u-voienyj-chas-porady-vid-dokumentalistiv-ta-komertsijnykh-fotografiv/>
5. Закон України № 2160-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України (щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану)». *Голос України*. 2022. 30 берез.
6. Карпенко О. Які фото і відео не можна знімати і публікувати під час війни: гайд / О. Карпенко. URL: <https://ain.ua/2023/03/29/shcho-ne-mozhna-znimaty-pid-chas-vijny/>
7. Максимович М. Сучасна фотожурналістика: проблеми, виклики, перспективи /М. Максимович. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. Журналістські науки*. 2019. Вип. 910. С. 29–36.

8. Табінський Я. Виклики сучасної фотожурналістики під час російсько-української війни. *Теле- та радіожурналістика*. 2017. Вип. 16. С. 236–241.
9. Табінський Я. Фотодокументалізм: функції, специфіка відображення, сучасні трансформації. *Теле- та радіожурналістика*. 2015. Вип. 14. С. 235–242.
10. Як фотографія говорить про війну: розмова з Палінчаком, Радченко та Павловим. URL: <https://suspilne.media/466631-ak-fotografia-govorit-pro-vijnu-rozмова-z-palincakom-radcenko-ta-pavlovim/>
11. Яковленко К. Військова фотографія як елемент документування подій та засіб маніпуляції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*. 2014. № 11. Т. 2. С. 126–128.
12. Яцишен А. В'язниця за фотографію: чому не можна поширювати інформацію про переміщення військових. URL: https://ye.ua/criminal/64490_V_yaznitsya_za_fotografiyi_chomu_ne_mozhna_poshiryivati_informaciyi_pro_peremischennya_viyskovih.html

REFERENCES

1. Bosak, S. Fotozhurnalist Yan Dobronosov: rashysty vzhe prohraly tsiu viinu, yak by ne obmaniuvaly dali. Svit uzhe prosto ne viryt yim. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://ukranews.com/ua/interview/2913-fotozhurnalist-yan-dobronosov-rashysty-vzhe-prograly-tsyu-vijnu-yak-by-ne-obmanyuvaly-dali-svit>.
2. Vazhlyvo pokazaty zhakhy viiny ta vidnovlene zhyttia – chernivetskyi fotozhurnalist Maksym Kozmenko pro poizdku na Kharkivshchynu [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/vazhlyvo-pokazati-zhahi-viyni-ta-vidnovlene-zhittya-cherniveckiy-fotozhurnalist-maksim-kozmenko-pro-poyizdku-na-harkivschynu-89365>.
3. Hordiienko, T. Viiskova fotohrafiia staie sposobom zrobyty kariery i zarobyty hroshei, – Oleksandr Liapin, «Ukrinform». [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://ms.detector.media/profstandarti/post/18838/2017-05-01-viiskova-fotografiya-staie-sposobom-zrobyty-kariery-i-zarobyty-groshey-oleksandr-lyapin-ukrinform/>
4. Danyiuk, D. Robota fotohrafa u voiennyi chas: porady vid dokumentalistiv ta komertsijnykh fotohrafiv. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://bazilik.media/robo-ta-fotohrafa-u-voiennyj-chas-porady-vid-dokumentalistiv-ta-komertsijnykh-fotohrafiv/>
5. Zakon Ukrainy No, 2160-ІКh «Pro vnesennia zmin do Kryminalnogo ta Kryminalnogo protsesualnogo kodeksiv Ukrainy (shchodo zabezpechennia protydii nesanktsionovanomu rozpovsiudzhenniu informatsii pro napravlennia, peremishchennia mizhnarodnoi viiskovoi dopomohy v Ukrainu, rukh, peremishchennia abo rozmishchennia Zbroinykh Syl Ukrainy chy inshykh viiskovykh formuvan Ukrainy, vchynene v umovakh voiennoho abo nadzvychainoho stanu)» (2022). *Holos Ukrainy*. 30 berez.
6. Karpenko, O. Yaki foto i video ne mozhna znymaty i publikuvaty pid chas viiny: haid. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <https://ain.ua/2023/03/29/shcho-ne-mozhna-znymaty-pid-chas-vijny/>
7. Maksymovych, M. (2019). Suchasna fotozhurnalistyka: problemy, vyklyky, perspektyvy. *Visnyk Natsionalnogo univertsytetu «Lvivska politehnika». Seriya: Zhurnalistyky nauky*. Vyp. 910. S. 29–36.
8. Tabinskyi, Ya. (2017). Vyklyky suchasnoi fotozhurnalistyky pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny. *Tele- ta radiozhurnalistyka*. Vyp. 16. С. 236–241.
9. Tabinskyi, Ya. (2015). Fotodokumentalizm: funktsii, spetsyfika vidobrazhennia, suchasni transformatsii. *Tele- ta radiozhurnalistyka*. Vyp. 14. С. 235–242.
10. Як фотохрафія говорить про війну: розмова з Палінчаком, Радченко та Павловим [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://suspilne.media/466631-ak-fotografia-govorit-pro-vijnu-rozмова-z-palincakom-radcenko-ta-pavlovim/>
11. Yakovlenko, K. (2014). Viiskova fotohrafiia yak element dokumentuvannia podii ta zasib manipuliatsii. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnogo humanitarnoho univertsytetu. Ser.: Filolohiia*. No,11. Т. 2. S. 126–128.
12. Yashchyshe, A. Viaznytsia za fotohrafiu: chomu ne mozhna poshyriuvaty informatsiiu pro peremishchennia viiskovykh. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: https://ye.ua/criminal/64490_V_yaznitsya_za_fotografiyi_chomu_ne_mozhna_poshiryivati_informaciyi_pro_peremischennya_viyskovih.html

**PROFESSIONAL COMPONENT OF MILITARY PHOTOGRAPHY:
LEGAL REQUIREMENTS, REMARKS AND CAUTIONS**

The article presents an attempt to define the term «military photography» as a genre of photojournalism. The article considers the role and significance of military photography in the modern information space in the context of the full-scale Russian-Ukrainian war as an element of visual design of texts and one of the important documents of war crimes recording. The relevance of the publication lies in the fact that armed conflicts, local military unrest, or full-scale wars have long been of interest to the audience in terms of visualizing their course. In addition to the information and visibility that society so desires, photographs taken on the contact line between the enemies also become documentary evidence that cannot be denied or refuted.

Photographs in the genre of military photography provide irrefutable proof that people or events recorded by technical devices have lived, have happened, are happening, or will continue to live and happen. That is why any photograph is perceived as the most detailed depiction of the facts of visible reality compared to any other image (painting, sculpture).

A brief review of the sources on the research topic is made. The views on military photography of both journalism theorists and practicing photojournalists are analyzed. The most important aspects of the professional activity of a photojournalist, violations of ethical norms, problems and challenges faced by photojournalists of modern media in creating and publishing visual content on military topics are outlined.

The author emphasizes the legislative requirements and certain prohibitions on the creation of photo illustrations on military topics and the forms of punishment for violators of such regulations. On the basis of legal and regulatory documents, theoretical generalizations and professional requirements, the author provides advice and recommendations to practicing journalists who will work on creating visual content on military topics for modern media.

The conclusions emphasize the importance of professional training of photojournalists working in the combat zone. It is emphasized that, in addition to the professional training of photojournalists who will specialize in recording military events, it is important to pay attention to the legal and regulatory documents that regulate the work of photojournalists in war. Knowledge of such a legal framework, moral and ethical codes and professional advice from practicing journalists should be a mandatory component of training programs.

Key words: photojournalism, military photography, war, objectivity, documentation, legislative framework, ethical norms.